

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

<i>Стоян Анна Василівна</i> ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СТАНДАРТІВ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ	80
---	----

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ГРАНІ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

<i>Завальнюк Володимир Васильович</i> ВПЛИВ ЮРИДИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	83
<i>Мельничук Ольга Степанівна</i> СУЧАСНА ПРАВОВА ДОКТРИНА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ.	85
<i>Антошина Ірина Володимирівна, Завальнюк Ірина Володимирівна</i> ПРАВО ТА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ.	88
<i>Кобко-Одарій Вікторія Сергіївна</i> ТИПОЛОГІЯ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ.	89
<i>Ковбасюк Степан Валерійович</i> РІЗНОВИДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО АНАЛІЗУ В МЕТОДОЛОГІЇ ДЕРЖАВОЗНАВСТВА	92
<i>Кормич Анатолій Іванович</i> ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	94
<i>Кравченко Сергій Петрович</i> НАЦІОНАЛЬНА ПРАВОВА СИСТЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИМІРИ.	96
<i>Личко Валерія Сергіївна</i> ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА ВІДКРИТІ БАЗИ ДАНИХ ЯК РЕСУРСИ ПРАВНИЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	99
<i>Рязанов Михайло Юрійович</i> СПАДКОЄМНІСТЬ І ПРАВОВА СПАДЩИНА: ЗВ'ЯЗОК У РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ	101
<i>Тищенко Юлія Валеріївна</i> ПРАВОВИЙ МІФ ЯК ФЕНОМЕН МЕДІАКУЛЬТУРИ	103
<i>Чувакова Ганна Михайлівна</i> АСПЕКТИ ТА КРИТЕРІЇ ДЕФЕКТНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ	106
<i>Іванчук Віра Євстафіївна</i> НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ПРАВОВОГО МОНИТОРИНГУ В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ	108
<i>Березневич Вікторія Олександрівна</i> МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	110
<i>Грунь Олександр В'ячеславович</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ	112
<i>Губніцька Валентина Віталіївна</i> ЕВОЛЮЦІЯ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ВІД НАРОДНИХ РУХІВ ДО СУЧАСНИХ ІНСТИТУТІВ	114
<i>Дараган Євген Олександрович</i> ДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ КОДИФІКАЦІЇ	116
<i>Лисак Станіслав-Юрій Юрійович</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА США: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	118
<i>Одарій Віктор Віталійович</i> НЕТИПОВЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА В РОМАНО-ГЕРМАНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ	121
<i>Слюсаренко Катерина Русланівна</i> ПРАВО БІОЕТИКИ ЯК НОВИЙ НАПРЯМОК СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ	123

СЕКЦІЯ 3. ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

<i>Аніщук Ніна Володимирівна</i> АВСТРІЙСЬКИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС 1797 Р.: ГЕНДЕРНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ	126
<i>Горяга Оксана Вікторівна</i> ЩОДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРАВОВОГО СТАТУСУ «ЗНАТНОГО (ЗНАЧНОГО) ВІЙСЬКОВОГО ТОВАРИСТВА»	128
<i>Єфремова Наталя Володимирівна</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У ПОЛЬЩІ ТА В РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ.	129
<i>Корнієнко Ірина Валеріївна</i> СТАНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ.	132
<i>Шершенкова Вікторія Анатоліївна</i> ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ	135
<i>Войцехівська Дарина Юріївна</i> ДЕРЖАВНО-КОНФЕСІЙНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОГО ЦАРАТУ ЩОДО КАТОЛИЦЬКИХ ГРОМАД ПІВДНЯ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – ХІХ СТ.	137

ДЕРЖАВНО-КОНФЕСІЙНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОГО ЦАРАТУ ЩОДО КАТОЛИЦЬКИХ ГРОМАД ПІВДНЯ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ XVIII – XIX СТ.

У Російській імперії державна політика у сфері релігійних відносин, зокрема стосовно католицьких громад, була складною і змінюваною в залежності від періоду і правління.

У період заснування Російської імперії на її ранніх стадіях вплив католицизму на території імперії був обмеженим, а діяльність католицьких громад перебувало під суворим контролем. В першу чергу, це було зумовлено тим, що католицизм хоча і належав до християнських віровчень, але розглядався, як основний конкурент православної віри, а отже російської православної церкви. Остання, натомість зберігала тісний зв'язок з російською державою, отримуючи її активну підтримку та захист, натомість забезпечуючи ідеологічну опору монархічній владі російських правителів та підтримку їх зовнішньо та внутріполітичній діяльності.

Проголошена Катериною II політика віротерпимості та толерантності до представників інославної віровчень, а також ліберальний курс уряду Олександра I, призвели до часткового розширення права католицьких громад та скасування ряду суто репресивних норм, однак суттєво не вплинули на загальне становище католицької церкви, яка продовжувала перебувати під постійним і жорстким контролем держави. Збереження «антикатолицького» курсу російської конфесійної політики може бути пояснено рядом факторів внутріполітичного та зовнішньополітичного характеру.

По-перше, на відміну від інших християнських віровчень, католицькі громади та духовні ордени мали сильну залежність від зовнішнього релігійно-політичного центру – Святого Престолу]. По-друге, основна етнічна спільнота, яка виступала носієм католицизму – поляки, розглядалася владою як нелояльна, схильна до сепаратизму. Ці підозри отримали поживу завдяки ряду польських повстань другої половини XIX ст., а активна участь в них і представників духовенства лише укріпили царський уряд в необхідності встановлення контролю над римо-католицькою церквою.

Стосунки уряду Російської імперії і католицької церкви було визначено 1769 р. «Регламентом, данним Санктпетербургской римско-католической церкви» [1]. «Регламент» 1769 р. встановлював контроль держави за внутрішніми справами католицької церкви в імперії, зокрема католицька церква, як і православна, була підпорядкована державній юрисдикції Російської імперії, а не Папі, що докорінно заперечувало головним засадам католицизму. Також, російський уряд здійснював контроль за призначенням духовенства, будівництвом костелів, а також за іншими сферами церковного життя. Щодо католицького духовництва діяли обмеження у здійсненні релігійних обрядів та діяльності, особливо у сферах, що мали вплив на суспільний порядок та безпеку держави.

3 листопада 1798 р. набув чинності «Регламент для церков та монастирів римо-католицького сповідання в Російській імперії» [1]. Ним було докладно визначено організаційні засади управління церковними закладами, повноваження архієпископа та єпископів, монастирських настоятелів (суперіорів), а також пересічних монахів. Регламент 1798 року містив чисельні обмеження, що стосувалися порядку здійснення релігійних обрядів та об'єктивно ускладнював реалізацію католиками своїх вірувань. Наслідком прийняття цього регламенту у подальшому стало ще більше звуження прав католиків: було скасовано низку великих католицьких свят [2, с. 145], запроваджено обов'язкове вживання у церковному діловодстві російської мови [3, с. 298]. Після польського повстання 1830–1831 рр. царська влада посилила виникла репресії у середовищі польських католиків, і почала наступ на вживання польської мови у богослужінні, намагаючись запровадити замість неї російську, що зустріло супротив громад [4, с. 145]. Ще

одним з обмежень запроваджених царатом стало заборона у 1866 році католикам виходити з процесіями поза межі храмів. Католики також повинні були враховувати існуючі православні свята. Зокрема, під час православного Великого посту в містах заборонялося проведення релігійних дій та обрядів представників інших конфесій.

Російський уряд та Синод пильно стежили за тим, щоб вірні католицької церкви не могли отримувати ніяких вказівок із Риму. У 1798 році імперським указом було заборонено щоб «духовні римської віри, що перебувають в імперії нашої, без дозволу верховної влади не мали жодних відносин поза межами нашими, не посиляли прибутків за кордон без волі нашої і у випадку отримання Були або послань від Папи, щоб архієпископ та єпископи надавали їх на розгляд наш». Через рік цей наказ був ще раз підтверджений іменним указом царя «Про нездійснення виконання за папськими булами без височайшого затвердження», зокрема в ньому вказувалося: «підтверджуємо попередні накази наші про неприймання ніяких папських булл, повелюючи відправляти їх до нашого Сенату, який розглянувши їх зміст, повинен встановити чи не містять вони чого небуть противного нашим законам чи нашій самодержавній владі від Бога даній, і чекати нашого рішення щодо заборони чи дозволу на опублікування таких булл» [5].

Водночас, слід зауважити, що ряд заборон не можна назвати дискримінаційними, оскільки вони зачіпали сферу не релігійного, а політичного життя. Зокрема, саме священники виступали ініціаторами підбурення населення на повстання, використовуючи для цього проповіді, релігійні свята тощо. Прикладом цього може бути справа настоятеля Гейдельберзької римсько-католицької церкви Іоанна Шамне. За повідомленням поліції, він неодноразово закликав своїх прихожан не слухати владу, а присвячувати себе, насамперед, служінню Богу, чим сіяв поміж них дух непокори. Для боротьби з подібними проявами влада суворо забороняла «говорити на кафедрі або видавати твори щодо справ політичних, насамперед тих, що мають відношення до вітчизняного правління» [1]. Разом з тим, зовсім «аполітичною» католицька церков не ставала, оскільки уряд вимагаючи не використовувати церкву, як місце для обговорення суспільно-політичних питань, мав на увазі лише ті теми, що могли негативно позначитися на репутації царату. Натомість, коли мова йшла про патріотичне виховання і підтримку ініціатив держави, від польських католиків вимагалось задіяти церковний апарат для підтримки урядових ініціатив.

Римо-католицьке духовенство було зобов'язано читати у церкві царські маніфести, укази, накази світської влади. Департамент іноземних сповідань постійно направляв затверджені імператором форми ектиній для включення у річний цикл богослужінь. В 1860 р. римо-католицькі громади були залучені за допомогою церкви до збору коштів на будівництво пам'ятника на честь 1000-річчя Росії [6, с. 130].

Таким чином, християнські конфесії неправославного віросповідання загалом мали можливість реалізувати своє право на віросповідання. встановлені обмеження в основному стосувалися взаємовідносин з іншими релігійними конфесіями і були спрямовані на недопущення участі церкви у соціальних та політичних конфліктах. Водночас, слід визнати що адміністративно-правові умови для реалізації права на віросповідання часто залежали від суб'єктивних факторів. Етнічні чи релігійні групи, які запідозрювалися у нелояльному відношенні до влади стикалися з значно більшими обмеженнями. В першу чергу мова йде про громади польських католиків, що проживали на Півдні.

Список використаних джерел

1. Негода Ю. С. Законодавчі акти Російської імперії як джерело з історії релігійного життя німецькомовного населення півдня України (друга половина XVIII – XIX ст.). *Історичні і політологічні дослідження*. 2013. № 1 (51). С. 27-34..
2. Щербак Н. О. Національне питання в політиці царизму у Правобережній Україні (кінець XVIII – початок XX століття). Київ : Ризографіка, 2005. 616 с.
3. Бовуа Д. Шляхтич, кріпак і ревизор. Польська шляхта між царизмом та українськими масами (1831–1863). Київ : ІНТЕЛ, 1996. 421 с.

4. Крижанівський О. П., Плохій С. М. Історія церкви та релігійної думки в Україні : навч. посіб. для вузів. У 3 кн. Кн. 3. Кінець XVI – середина XIX ст. Київ : Либідь, 1994. 360 с.
5. Гавриленко О. А. Правова політика Російської імперії щодо римо-католицької церкви в українських губерніях наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. 2019. Вип. 28. С. 19-25.
6. Буланова Н. М. Історія християнських конфесій Катеринославщини останньої чверті XVIII – початку XX ст. : монографія. Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2007. 231 с.

Ключові слова: релігійна віротерпимість, релігійні права, національні меншини, міжконфесійні відносини.
Keywords: religious tolerance, religious rights, national minorities, interfaith conversion, interfaith relations.

Любічанківський Ольгерд-Ілля Ілліч
*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри історії держави та права*

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ГЕНДЕРНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ НІМЕЧЧИНИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Прагнення України вступити до Європейського союзу та наміри стати країною-членом Організації Північноатлантичного договору ставлять перед нею перелік принципових задач. Серед них забезпечення визнання та захисту прав людини, гендерної рівності та формування спільної світоглядної бази з країнами-членами НАТО, які є розвиненими демократіями.

Одним з важливих питань, яке потребує чіткого регулювання є питання визнання та забезпечення прав ЛГБТ+ спільноти, до якої належать трансгендери та інтерсекс-люди. Позитивне зобов'язання держави щодо визнання гендеру неодноразово зазначалося й рішеннями Європейського суду з прав людини. Становище представників ЛГБТ+ спільноти, рівень юридичного визнання, забезпеченості та захищеності їх прав є маркером демократичності суспільства та держави.

Дослідженню питань гендерно-правової тематики присвятили свої праці Н. Гербут, Р. Колер, Дж. Ерт, С. Бреус, Г. Жуковська, Л. Адаміц, У. Клеппель. Серед вітчизняних дослідників слід окремо зазначити професорку Н. Аніщук, якій належить значний об'єм напрацювань з розвитку європейського гендерного законодавства.

Федеральна Республіка Німеччина є однією з провідних демократій світу. Це одна з ключових держав, яка задає сучасний тренд в питаннях визнання та захисту прав людини в Європі і світі. На сьогодні німецьке гендерне законодавство є одним з найрозвиненіших, та попри це, німецькі правники, вчені та законодавці продовжують відкривати нові горизонти цієї галузі.

Німецьке законодавство про гендерну ідентичність пройшло довгий, звивистий та тернистий шлях, поки набуло свого сучасного виразу.

Проблема гендерної ідентичності набула свого визнання лише в минулому столітті, але це не означає, що до цього її не існувало. З давніх віків людству було відоме таке явище, як гермафродити. Довгий час вважалося, що це люди, які одночасно належать до обидвох статей. Проте було доведено, що людина не може одночасно володіти повноцінними чоловічою та жіночою репродуктивними системами, тому використання терміну гермафродит було визнано недоцільним, а йому на заміну прийшов термін інтерсекс-людина, або просто інтерсекс. На мою думку без додаткових пояснень зрозуміло, що людина, яка за своїми статевими ознаками не вписується в бінарну (чоловічо/жіночу) гендерну системи, яка існувала споконвіку, на своєму життєвому шляху стикається з солідним переліком проблем, включно зі стигматизацією, фізичним насиллям, незаконним медичним втручанням та, як почали формулювати це у XX столітті, дискримінацією за ознакою гендерної ідентичності.